

Fekete Tamás r. alezredes – Balázs Benedek r. főhadnagy:

A MODERN DUNAI VÍZI- ÉS FOLYAMRENDÉSZET SZERVEZETI TÖRTÉNETE, 1897–2022 (2.)¹

DOI: 10.35926/HSZ.2024.1.9

ÖSSZEFOGLALÓ: A dunai vízirendészet 2022-ben ünnepelte szervezeti felállításának 125. évfordulóját. 1897-ben alapították a budapesti rendőrségen belül a dunai kerületi kapitányságot, amely az alapvető rendőri feladatok mellett a ma is meglévő vízirendészeti feladatok nagy részét már ellátta Budapesten és közvetlen vonzáskörzetében. A kapitányság működésével párhuzamosan 1921-ben felállították a m. kir. Folyamőrséget, amelynek bár haderőrejtési célja is volt Trianon után, mégis az első országos hatáskörű vízirendészeti szervként működtette révkapitányságait. 1939-ben kettévált a folyamőrség, katonai része a honvédségen, míg vízirendészeti része a rendőrségen belül folytatta működését. Ekkor a budapesti révkapitányság magába olvasztotta a megszűnő dunai kerületi kapitányság vízirendészeti feladatrendszerét. A második világháború után a révkapitányságok több alkalommal is más-más felügyeleti szerv alá tartoztak, olykor feladataik is megváltoztak, míg végül 1966-ban megszületett a ma is ezen a néven működő Dunai Vízirendészeti Rendőrkapitányság.

KULCSSZAVAK: Duna, folyamrendészet, vízirendészet, folyamőrség, révkapitányság, révki-rendeltség, révőrs, vízből mentés, mentőőrség, hajózás, partkapitányság, folyammérnök, folyamfelvigyázó

A SZERZŐKRŐL:

► Dr. Fekete Tamás r. alezredes, Budapesti Rendőr-főkapitányság, Dunai Vízirendészeti Rendőrkapitányság, Budapesti Vízirendészeti Rendőrőrs, őrsparancsnok (ORCID: 0009-0001-6107-5984; MTMT: 10089200)

► Dr. Balázs Benedek r. főhadnagy, Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, Védelmi és Rendészeti Frekvenciagazdálkodási Igazgatóság, jogi munkatárs (ORCID: 0009-0004-9563-5056; MTMT: 10089203)

BEVEZETÉS

Tanulmányunk első részében bemutattuk a budapesti rendőrség 1897-ben alapított dunai kerületi kapitányságát, feladatrendszerét, amely Budapesten és később folyamatosan bővülve a közvetlen kapcsolódó vízterületeken látott el részben folyamrendészeti feladatokat. Majd kifejtettük az 1921-ben megszervezett m. kir. Folyamőrség tevékenységét, amely az 1919-ben felállított révkapitányságokat és a cs. és kir. Dunaflozilla maradványait magába olvasztva, az első országos hatáskörű folyamrendészeti szerv volt.

¹ A tanulmány 1. részét folyóiratunk 2023/6. számában közzeltük. 2024 januárjától módosultak a Honvédségi Szemle hivatkozási szabályai (lábjegyzetek, felhasznált irodalom), ám jelen írás egységének megőrzése érdekében a 2. részben még a régi előírásokat alkalmazzuk – A szerk.

1939-ben azonban jelentős változás állt be az addig, legalábbis Budapesten párhuzamosan működő két szervezet életében és további sorsában. Tanulmányunk második részében ennek a korszaknak a vízirendészeti szerveit mutatjuk be, egészen napjainkig.

A FOLYAMŐRSÉG INTEGRÁLÁSA A MAGYAR HONVÉDSÉGBE (1939)

1939. január 15-én jelentős változás következett be a m. kir. Folyamőrség szervezetében. 1939-ig ugyan a rendőrségtől elkülönülve működött a magyar királyi Folyamőrség, azonban e testület nyílt szervezésű része egyértelműen rendvédelmi (alapvetően vízirendészeti) feladatokat látott el. Ide csoportosították szinte valamennyi hatósági ellenőrzési jogkört, amely a víziközlekedéssel volt kapcsolatban. Tevékenységi körébe tartozott:

- a vízállás nyilvántartása,
- az árvízvédelemmel és jégzajlással kapcsolatos intézkedések,
- a mederszabályozási és partjavítási munkálatok előírása,
- a hajóutak meghatározása, a kisvízkitűzés,
- a hajóforgalom ellenőrzése,
- a vízi áruforgalom nyilvántartása és ellenőrzése,
- a kikötők és a hajóforgalom ellenőrzése,
- vízi határforgalom ellenőrzése (ki-, beléptetés), a határvizek ellenőrzése,
- hajózási balesetekkel kapcsolatos eljárások lefolytatása,
- a vízi járművek nyilvántartása,
- a parti hírszolgálat fenntartása, működtetése,
- a Nemzetközi Duna-szabályzat betartatása,
- a vízi rendszegések büntetése, a panaszok kivizsgálása és eljárás lefolytatása,
- halászat és fürdés ellenőrzése.

A folyamőrök feladatkörükkel kapcsolatosan jogosultak voltak rendőri büntetőbíráskodásra. Ennek keretében rendbírságot szabhattak ki, a hajók személyzetét azonban elzárásra nem ítélték, és a vízi járművek felszereléséből – amennyiben a hajó vezetője a kirótt bírságot nem tudta kifizetni – zálogot vehettek. Ez nem akadályozhatta a hajó biztonságos üzemeltetését. Nyomozati hatáskörrel nem rendelkeztek. Amennyiben erre mégis szükség volt (pl. hajón elkövetett bűncselekmény tettesének felderítése érdekében), a legközelebbi rendőrkapitányságot kérték fel az ügy kivizsgálására.²

A M. KIR. RENDŐRSÉG RÉVKAPITÁNYSÁGAI: A FOLYAMRENDŐRSÉG (1939–1945)

1939-ben a folyamőrség addig rejtett katonai egységeit, az 1939. évi II. törvénycikk 80. §-a értelmében a honvédség önálló fegyvernemévé minősítették, és az egységek a Honvédelmi Minisztériumhoz kerültek m. kir. Honvéd Folyamerők (később Folyami Erők) néven, míg a folyamrendészeti tennivalók ellátása átkerült a rendőrséghez.³ A feladattal együtt a folyamőrség nyílt rendészeti szervezeti egységei, a révkapitányságok is átkerültek a m. kir. Rendőrség kötelékébe, és a személyi állomány jelentős része már a rendőrség tagjaként

² Parádi József: A polgári magyar állam rendőrségei 1867–1945. Rendvédelem-történeti Füzetek, XX. évf. 2011/23., 133.

³ 1939. évi II. törvénycikk a honvédelemről, 80.§.

látta el feladatait. A rendőrség ténylegesen 1939 nyarán vette át a révkapitányságokat, ezzel együtt a folyamrendészeti feladatok ellátását.⁴ Az átvétel rendben lezajlott, kinevezték az új (több esetben régi-új) vezetőket, és szinte azzal a lendülettel igyekeztek is saját arculatot adni az új rendőri egységeknek.⁵ A folyamrendőrök új egyenruhát, majd megkülönböztető karjelzést kaptak (amit aztán 1948-ig kisebb változtatással viseltek is), egyúttal igyekeztek őket a rendőrség szervezetébe megfelelően integrálni.⁶

A törvényt két belügyminiszteri rendelet követte, melyek közül az egyik – utalva magára a törvényre – kimondja, hogy a folyamrendészeti tennivalók ellátása a rendőrhatalóságokra száll át,⁷ továbbá meghatározza a folyamrendészeti hatóságokat, amelyek hasonlóak a folyamőrségre vonatkozó korábbi hatósági hierarchiához. E szerint elsőfokú hatóságok a rendőrség révkapitányságai és révkirendeltségei, másodfokon pedig a területileg illetékes főkapitány járt el. A rendőrség hatáskörébe azok az ügyek tartoztak, amelyeket jogszabály korábban a folyamőrség hatáskörébe utalt, továbbá azok az ügyek, amelyeket ez a rendelet, vagy későbbi jogszabály utal majd a rendőrség hatáskörébe.⁸ Az említett rendelet végrehajtási rendelete pontosan meghatározza a folyamrendészet fogalmát: „A folyamrendészet magában foglalja a jövedéki szolgálat kivételével mindazon teendőket, amelyek az ország hajózható vizein és kikötőiben a fennálló törvényes rendelkezések érvényesítését, a közrend és közbiztonság fenntartását, valamint a közlekedésnek akadálytalan lebonyolítását rendészeti szempontból biztosítják.” Majd tételesen felsorolja azt is, hogy a korábbi, még hatályban lévő törvényes jogszabályokban meghatározott feladatokon felül, milyen folyamrendészeti ügyekre terjed még ki a folyamrendészeti hatáskör.⁹ Így a továbbiakban a rendőrség látott el egyes, a korábban a folyamőrség részére meghatározott feladatokat.

Mivel az átszervezés miatt már nem volt szükség külön révfőkapitányságra, ezért azt megszüntették.¹⁰ A budapesti főkapitányság dunai kerületi kapitánysága és budapesti révkapitánysága 10 hónapig párhuzamosan működött. A dunai kerületi kapitányság végül részben „feladat nélkülivé vált”, ezért 1940. március elsejével megszüntették. A hivatalnoki kar és a gyermekbíróság a IV. kerületi kapitánysághoz került. A folyamrendészeti feladatok, továbbá a mentőőrség – a végrehajtó állomány egy részével együtt – átkerültek a budapesti révkapitánysághoz.¹¹

⁴ A magyar államrendőrség új szerve – a folyamrendőrség. Pesti Hírlap, 1939. 06. 01., 6.; A rendőrség átvette a folyamrendészetet a folyamőrségtől. Pesti Hírlap, 1939. 07. 02., 13.; A dunai rendészetet ezentúl a rendőrség látja el. Friss Ujság, 1939. 07. 02., 4.; A budapesti helyihajózáratok megszüntetése. Az Est, 1939. 09. 07., 8.; Átalakult a folyamőrség. Mohácsi Hírlap, 1939. 06. 25., 3.

⁵ A budapesti révkapitányság vezetője Mészáros István rendőrkapitány. Pesti Hírlap, 1939. 07. 04., 4.; Kinevezték a budapesti és vidéki révkapitányságok vezetőit. Friss Ujság, 1939. 07. 04., 5.

⁶ Új egyenruhát kap a folyamrendőrség. Nemzeti Ujság, 1939. 07. 04., 2.; Szentkoronával diszitett jelvényt kaptak a folyamrendőrök. Nemzeti Ujság, 1939. 08. 27., 8.

⁷ 71.900/1939. B. M. számú rendelet. Folyamrendészeti tennivalók ellátása. Budapesti Közlöny, 1939. 06. 22., 1.; 407/1940. B. M. számú rendelet a folyamrendészeti tennivalók ellátásáról szóló 71.900/1939. B. M. számú rendelet módosításáról és kiegészítéséről. Magyarországi Rendeletek Tára. Magyar Kir. Belügyminisztérium, 1940, 1147–1148.

⁸ Uo.

⁹ 74.500/1939. B. M. számú rendelet a folyamrendészeti tennivalók ellátása tárgyában kiadott 71.900/1939. B. M. számú rendelet végrehajtásáról. Budapesti Közlöny, 1939. 08. 10., 1–2.

¹⁰ 71.900/1939. B. M. számú rendelet, i. m.

¹¹ Megszűnt a dunai kerületi kapitányság. Magyar Nemzet, 1940. 03. 02., 7.; A fiatalkorúak kihágási ügyeiben elsejétől a IV. kerületi kapitányság ítélkezik. Esti Ujság, 1940. 02. 28., 6.

1942 májusában jelent meg az első olyan jogszabály, amelyik a „folyamrendészet” kifejezés helyett, illetve azzal párhuzamosan már a „vízirendészet” kifejezést használja, egymással megegyező jelentéstartalommal. Ennek a belügyminiszteri rendeletnek a jelentősége az is, hogy azokon a területeken, ahol nem működött révkapitányság, az alapvetően nem folyamrendészeti (vízirendészeti) feladatokat ellátó hatóságok számára meghatározta az általuk végrehajtandó vízirendészeti feladatokat. Ezáltal betekintést nyerhetünk abba, hogy pontosan mi tartozott a révkapitányságok hatáskörébe, és milyen feladatok ellátását várták tőlük. Mivel a rendőrség a folyamőrséggel ellentétben nem országos hatáskörű szerv volt, ez a rendelet is meghatározta, hogy azokon a belvizeken, amelyekre a révkapitányságok hatásköre nem terjed ki, a folyamrendészeti feladatokat a területileg illetékes rendőrkapitányság, ahol nincs ilyen, ott a főszolgabíró látja el mint elsőfokú folyamrendészeti hatóság. Ilyen esetekben a másodfokú folyamrendészeti hatóság a rendőrség területileg illetékes főkapitánya, illetve az alispán volt. Ezt követően tisztázta a folyamrendészet fogalmi meghatározását és részletesen meghatározta e hatóságok számára a folyamrendészeti feladatokat, amelyek kisebb eltérésekkel, de alapvetően megegyeztek a m. kir. Folyamőrség korábbi ilyen feladataival.¹²

A VÍZICSENDŐRSÉG MEGJELENÉSE A BALATONON (1942–1945)

Bár e tanulmánynak nem témája a nem kifejezetten folyamrendészeti szervek ez irányú feladatainak és tevékenységének vizsgálata, mégis érdemes megemlíteni, hogy a folyamőrség megszűnése után, a rendőrség illetékességi területén kívül eső vízterületeken a m. kir. Csendőrség hogyan próbálta betölteni a folyamrendészeti szervezeti jelenlét hiányából fakadó űrt. Erre először a siófoki révkapitányság megszűnése miatt a Balatonon került sor.

A csendőrség a vízirendészeti teendőket már korábban is folyamatosan figyelemmel kísérte. A vízirendészeti szabályok alakulása mellett a csendőrség személyi állományát arra vonatkozóan is tájékoztatták, hogy ezeket a rendszabályokat mely rendvédelmi testületek felügyelik és a testületekkel milyen esetben és milyen módon célszerű együttműködni a csendőrségi szolgálat ellátása során. 1939-ben a *Csendőrségi Lapok* „Csendőr lekszikon” rovatában részletes ismertetés jelent meg a folyamrendészeti feladatokról, továbbá a csendőr feladatairól és együttműködéséről a folyamrendészeti szervekkel:

„A 71.900/1939. B. M. rendelet értelmében a Dunán, [...] a folyamrendészeti tennivalókat 1939 július 1-étől a folyamőrségtől a m. kir. rendőrség révkapitányságai [...] vették át. Melyek a folyamrendészeti tennivalók? Hogyan oszlik meg a rendőrség és a csendőrség illetékessége az említett folyók vízi és parti területein és hogyan a hatáskörüik a közbiztonsági szolgálatban?

Az 1922:XIV. t.c.-el létesített m. kir. folyamőrségnek kettős rendeltetése volt: 1. a folyók katonai védelmét ellátni és 2. végezni a folyamrendészeti szolgálatot, amit vízi közlekedésrendészeti szolgálatnak is nevezhetünk.”¹³

A csendőrség tehát a folyamrendészetet „vízi közlekedésrendészeti szolgálatként” fogta fel és hozzáállítását is e szerint alakította ki.

¹² 93.880/1942. B. M. számú rendelet a révkapitányságok működési körén kívül eső vízterületen a vízirendészeti tennivalók ellátásáról. Magyarországi Rendeletek Tára. Magyar Kir. Belügyminisztérium, 1942, 1037–1039. „A folyamrendészet (vízirendészet) magában foglalja a jövedéki szolgálat kivételével mindazokat a teendőket, amelyek az ország hajózható vizein és kikötőiben a fennálló törvényes rendelkezések végrehajtását, a közrend és a közbiztonság fenntartását, valamint a közlekedésnek akadálytalan lebonyolítását rendészeti szempontból biztosítják.”

¹³ Csendőrségi Lapok, 1939. 08. 01., 525–527.

A folyamrendészeti feladatok részletes felsorolása után következett a csendőrségre vonatkozó szabályok ismertetése:

„A révhatóságoknak a csendőrséggel való együttműködése szempontjából a fentiekből következik, hogy:

1. A folyamrendészeti hatóságok feladata az általános rendészeti, valamint a vízi közlekedési szolgálat ellátása a folyók vízfelületén, az úszóműveken (hajó, uszály, csónak, tutaj stb.), valamint a hajóállomásokon.
2. A folyók partjain csak olyan tennivalókat végeznek, amelyek a folyamrendészeti szolgálattal kapcsolatosak.
3. Hajóállomások általános rendészeti felügyeletét, az utas- és áruforgalom ellenőrzését ott, ahol [...] folyamrendészeti szerv nincsen, [...] a területileg illetékes rendőrhatóság, illetőleg a csendőrség feladata.
4. Ott, ahol folyamrendészeti közegek vannak, a csendőrnek [...] csak a révkapitányság, [...] engedélyével szabad hajóra lépnie. Ha azonban [...] egy hajón bűncselekmény történik, vagy ha ott sürgős intézkedésre van szükség és helyben [...] folyamrendészeti hatóság, közeg [...] nincsen, a csendőr [...] a szükséges és sürgős intézkedések fogantatása végett a hajón is megjelenhetik.
5. A csendőrnek ahhoz, hogy [...] hajóállomás területén megjelenjék, nincs szüksége a folyamrendészeti hatóság engedélyére. Ha azonban [...] folyamrendészeti közeg teljesít szolgálatot, a csendőr is csak akkor teljesítsen, ha erre valamilyen adott okból vagy célból kivételesen szükség van. Ott [...], ahol folyamrendészeti közegek nincsenek, a hajóállomás-üzemeltetési szolgálatot a csendőrségnek kell ellátnia.
6. Folyamrendészeti ügyekbe a csendőr ne avatkozzék, de ha kihágást észlel, fel kell jelentenie. A feljelentést az illetékes révkapitánysághoz [...] kell intéznie.
7. A nyomozásokat illetően a következőket kell szem előtt tartani:
 - a) Ha hajón, hajóállomáson vagy kikötőben olyan bűncselekmény történik, amelyet a helyszínen fel lehet deríteni és a folyamrendészeti hatóság tagja [...] jelen van, akkor a bűncselekmény felderítését, a bűnjelek biztosítását, a tettes elfogását (letartóztatását) és átadását a folyamrendészeti hatósági személy vagy közeg végzi; ugyancsak ez a hatóság teszi meg a feljelentést is.
 - b) Ha a hajón, hajóállomáson vagy kikötőben történt bűncselekmény [...] a helyszínen nem lehet felderíteni, hanem [...] a folyamrendészeti hatóság működési területén kívül eső helyeken is nyomozó cselekményeket kellene fogantatni, akkor a jelenlevő folyamrendészeti hatósági személy vagy közeg csak a halaszthatatlan nyomozó cselekményeket végzi el, egyébként pedig az ügyet [...] a területileg illetékes rendőrhatóságnak vagy csendőrőrsnek adja át.
 - c) Ha a bűncselekményt vízen vagy hajón ugyan, de olyan helyen követték el, ahol folyamrendészeti hatóság, közeg nincsen, az illetékes [csendő]rőrs járőrének a helyszínen azonnal meg kell jelennie és a nyomozást be kell vezetnie. Ilyen esetben a nyomozást nem kell később a más állomáshelyen levő folyamrendészeti szervnek [...] átadni, hanem azt végig annak kell lefolytatnia, aki megkezdte. Az ilyen nyomozásról azonban a folyamrendészeti hatóságot – mint közigazgatási hatóságot – is értesíteni kell.
 - d) Ha az elkövetett bűncselekmény [...] felderítéséhez hajózási szakismeret vagy szakvélemény szükséges [...] az illetékes csendőrőrs csak a legszükségesebb intézkedéseket tegye meg, [...] értesítse az illetékes folyamrendészeti hatóságot s [...] a nyomozást adja át.”¹⁴

¹⁴ Uo.

Mivel a révkapitányságoknak a rendőrséghez történő átkerülése során a Siófoki Révkapitányság megszűnt, feladatait 1939-től a főszolgabíró látta el, nem túl nagy hatékonysággal. Azonban a fentebb említett 1942-es rendelet hatására a csendőrség dinamikusan fejleszteni kezdi a vízi rendészeti (mint *vízi közlekedésrendészeti*) szakszolgálatát, melynek első lépéseként 1942. június elsején megalakul Siófokon az első vízi csendőrőrs, amely át is veszi a vízi rendészeti feladatok nagy részének végrehajtását a főszolgabírótól. A második vízi csendőrőrsöt 1944. május elsején létesítették. A második világháború légi csatái során a Balaton vízébe esett pilótákat a vízcsendőrők mentették ki. A csendőrség tervezte a Dunán, a Tiszán és a Velencei-tavon is vízi csendőrőrsök felállítását, ezt azonban a háború eseményei már nem tették lehetővé, majd a Magyar Királyi Csendőrség megszüntetése ezt végképp levette a napirendről.¹⁵

A DUNAI MENTŐŐRSÉG TOVÁBBI SORSA

„A budapesti rendőrséghez tartozó és közvetlenül a főkapitánynak alárendelt Révkapitányság az a szervezetszerű egység, ahova a dunai őrségek tartoznak” – írja a mentőőrség szervezeten belüli elhelyezkedéséről egy korabeli beszámoló.¹⁶ 1940-ben a dunai ker. kapitányság megszűnése után a mentőállomások működtetését a budapesti révkapitányság vette át, ám azok a háborús helyzet következtében lassú sorvadásnak indultak. 1942-ben már csak kétagú őrség volt minden hídfőnél. 1944 áprilisában még létesítettek egy alapítványt a mentőőrség tagjainak jutalmazására, azonban a front közeledtével és Budapest ostromával, a háborús események következtében nemsokára, kb. 1944 telétől, végleg megszűnt a dunai mentőőrség működése.¹⁷

Az utolsó dokumentált mentések egyikét, Bajcsi (vagy Bajcsy) Fülöp 49 éves szolgálaton kívüli százados esetét a *Képes Figyelő*,¹⁸ illetve a *Szabadság*¹⁹ írta meg, utóbbi a „főkapitányság bünyügyi osztályának 76/936. Fk. II. 1944. számú, a soros ügyészhez intézett átíratára” alapján. Az eset már a kibontakozó nyilas terrorhoz köthető, de egyúttal igazolja, hogy az adott időpontban a dunai mentőőrség még működött. A cikkekben leírtak szerint ugyanis 1944. október 31-én, éjjel fél egykor Bajcsi Fülöp századost az alsó rakparton, az Országház után, a nyilasok hátulról több helyen meglőtték, majd a Dunába dobták. A segélykiáltásra a folyamrendőrség motorcsónakja kimentette a súlyosan megsebesült Bajcsit a vízből és beszállították a Szent István Kórházba, ahol rövidesen meghalt. Halála előtt még eszméletre tért, és akkor mondta el, hogy mi történt vele. A cikkek arra utalnak, hogy a rendőrség – akár a dunai mentőőrség, akár a nyomozók – a szélsőséges háborús körülmények és a nyilas terror közepette is próbálták a lehetőségekhez képest tenni a dolgukat.

Nem sokkal a fenti után volt még egy nagy mentési eset, amiről a korabeli lapok egyáltalán nem, vagy csak rendkívül szűkszavúan tudósítottak, viszont újabb igazolása annak, hogy

¹⁵ Artner Ramóna et al.: Magyar Királyi Csendőrség légi, vízi, vasúti és közúti szakszolgálati ágai. Rendvédelem-történeti Füzetek, XXIII. évf. 2013/27–28–29–30., 29–30.

¹⁶ Nagyrévi György: Amit még soha senki nem ismételt meg. Nemzeti Ujság, 1942. 09. 06., 7.

¹⁷ Gáspár Balázs: „Veszendő lelkek halásza” – A dunai mentőállomások rövid története (1926–1944). https://ntf.hu/index.php/2018/03/28/veszendo_lelkek_halaszai_a_dunai_mentoallomasok_rovid_tortenete_1926_1944/ (Letöltés időpontja: 2023. 04. 03.)

¹⁸ Németh József: „Holttestét a Bonctani Intézetbe szállították...” Akiket meglöttek és akik eldobták az életet 1944. március 19-e után. Képes Figyelő, 1947. 05. 31.

¹⁹ F. Rácz Kálmán: Hogyan indult meg az intézményes embervadászat. Szabadság, 1945. 03. 31., 5.; Németh József: A Bonctani Intézet titkos irattárának náci-nyilas rémségei. Kossuth Népe, 1945. 05. 23., 1–2.

a mentőőrség akkor még működni tudott. „1944. november 4-én délben omlott a Dunába az ostromlott Budapesten a németek által aláaknázott Margit híd pesti szárnya. A szombati csúcsforgalom idején bekövetkezett katasztrófa oka és az áldozatok pontos száma napjainkig nem tisztázott. A robbanás sokkolta a fővárosiakat, egy szemtanú leírása szerint szörnyű látvány volt, amikor a pesti oldalon leszakadt a két ív: villamosok és autók zuhantak a vízbe, emberek százaival. Egy villamos két összetört kocsija még kilátszott a vízből, miközben a sebesültek jajveszékelése hallatszott. A hidrácsokon holttestek hevertek, a kavargó vízben hullák, fuldokló sebesültek voltak. Hajók, csónakok és a rendőrség motorosai nyüzsgöttek a híd körül, próbálták menteni, akit még lehetett. [...] A halottak pontos számát nem lehetett megállapítani, mert sokan a Dunába fulladtak és holttestük nem került elő. A becslések mintegy 100-600 áldozatot említettek, közülük legalább 40 német utász volt.”²⁰

AZ ÁLLAMRENDŐRSÉG RÉVKAPITÁNYSÁGAI (1945–1947)

A második világháború befejezését követően a magyar rendvédelem újjászervezését a szovjet hadsereg figyelme kísérte, és 1948-ig a Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZEB) felügyelete mellett valósult meg. Létrehozták az egypólusú, központosított és egységes Magyar Államrendőrséget, amelyet 1949-től kezdődően a szovjet típusú rendvédelmi modellre történő áttérés követett.²¹ A háború után a révkapitányságok működése is újraindult a megmaradt és a szolgálati helyüket újra elfoglaló állománnyal. A pusztítás itt is óriási volt mind az épületek, mind a járművek vonatkozásában, és az állomány létszáma is jelentősen megcsappant. 1945-ben először az államrendőrségen belül hozták létre a folyamrendőrséget és annak révkapitányságait, majd 1946-ban ezek az államrendőrség révkapitányságai²² lettek. A csendőrség 1945. májusi megszüntetése után felállították a folyamrendőrség siófoki és keszthelyi révkapitányságát.²³ A folyamrendőrségnek 1947-re sikerült magát utolérni, ekkor már minden révkapitányságot el tudtak látni legalább egy motorcsónakkal, ami a háborús pusztítások után nagy eredménynek számított.²⁴ A létszámhiány még sokáig gondot okozott, ezért folyamatosan hirdettek felvételt a folyamrendőri állományba.²⁵

A dunai mentőőrség 1945 után nem állt fel újra. Ez nem azt jelenti, hogy a mentés megszűnt volna, de már nem volt egy különálló belső szervezet, hanem a mentés is beépült a révkapitányságok normál feladatrendszerébe. Kezdetben csak 1-1 db vízi járművel végezték a mentést.²⁶ A *Szabad Szó* 1946 márciusában a háború utáni egyik első mentésről így tudósított: „Éveken át a Ferenc József-híd volt a dunai öngyilkosok »legkedveltebb« hídja. [...] Most arról számolhatunk be, hogy öngyilkos lett valaki – a Kossuth-hídról. Vasárnap délután, eddig még ki nem derített okokból, a hídról beugrott a Dunába Fenntner Magda

²⁰ Emberek százaai vesztek hullámsírba a Margit híd robbanásakor. Múlt-Kor, 2021. 11. 04. <https://m.mult-kor.hu/emberek-szazai-vesztek-hullamsirba-a-margit-hid-robbanasakor-20211104> (Letöltés időpontja: 2023. 05. 11.)

²¹ Forró János: A magyar rendvédelem 1867–1968. Rendvédelem-történeti Füzetek, XX. évf. 2011/23., 65.

²² 144.272/1945. IV–12. B. M. számú rendelet a „Magyar Folyamrendőrség” felállítására tárgyában. Rendőrségi Közlöny, 1945. 12. 15., 266–267.; 215.908/1946. IV. 12. B. M. számú rendelet a magyar határrendőrség és a magyar folyamrendőrség elnevezésének megváltoztatása, valamint e hatóságok hatáskörébe tartozó ügyekben a másodfokú hatósági jogkör gyakorlása tárgyában. Rendőrségi Közlöny, 1946. 04. 01., 301.

²³ 144.272/1945. IV–12. B. M. számú rendelet a „Magyar Folyamrendőrség” felállítására tárgyában.

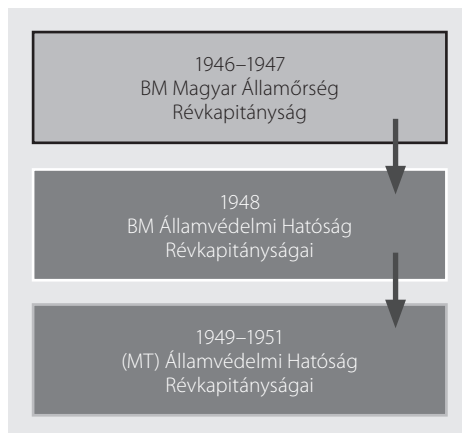
²⁴ Az újjáélelt folyamrendőrség. Magyar Rendőr, 1947. 01. 01., 12.

²⁵ Egyéb közlemények. Államrendőrség budapesti révkapitánysága (ad. 188/eln. 1946. szám). Rendőrségi Közlöny, 1946. 03. 15., 291.

²⁶ Tennivalóink a határ-, folyam-, légirendészet terén. Magyar Rendőr, 1947. 09. 01., 11–12.

18 éves lány. A folyamrendőrség motorcsónakja kimentette. Beszállították a Rókus kórházba.”²⁷ Mindez arra utal, hogy a folyamrendőrség aránylag gyorsan elkezdte a napi feladatok megfelelő végrehajtását.

A *Friss Újság* azonban még 1947. szeptember 18-i cikkében is keserűen állapítja meg, hogy a mentőőrség megszűnése miatt megnövekedett a vízbefulladások száma: „Míg az ép dunai hidak mellett hat vízi mentőőrség őrködött az emberek életére, addig a vízbefülők száma csak négy-öt százalék volt. Az őrségek megszűnése után ez a szám tíz-tizenöt százalékra ugrott fel. A Budapesti Mentőegyesület célja, hogy mire a Margit-híd elkészül, kellő vízbőlmentő kiképzésével ismét felállítsák az életmentő dunai őrségeket.”²⁸ A BÖME erőfeszítése nem járt eredménnyel, a mentőőrséget nem állították fel újra, bár néhány állomás valóban elkezdett működni a későbbiekben.

6. ábra 1948–1951: az ÁVH révkapitányságai

AZ ÁVH RÉVKAPITÁNYSÁGAI (1948–1951)

1946 októberében a BRFK Politikai Rendészeti Osztályából önállósították a Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztályát (ÁVO). 1948 szeptemberében egyesítették az ÁVO-t, a Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hatóságot (KEOKH), az útlevélalosztályt, valamint a rendőrség határ-, folyam- és légirendészeti szerveit, és a Belügyminisztérium irányítása alatt Államvédelmi Hatóság (ÁVH) néven önálló hatósággá vált. Így kerültek a révkapitányságok is a BM ÁVH alárendeltségébe.²⁹ Az ÁVH 1949 végén függetlenedett a Belügyminisztériumtól, miután a Honvédelmi Minisztérium Katonapolitikai Főcsoportfőnökségének a teendőit is átvette. A testület határrendészeti, folyamrendészeti, légiközlekedési és a KEOKH szervezetekből állt. Az ÁVH tehát önálló hatósággá vált a Minisztertanács névleges ellenőrzése alatt, valójában közvetlenül a Magyar Dolgozók Pártja legfelsőbb szervezetének tartozott elszámolással.³⁰ Ekkor olvasztotta magába a Honvéd Határőrséget is. Az ÁVH-ban szovjet mintára tömegesen alkalmaztak sorozott állományt. A belső karhatalmon kívül mindenki más – így a révkapitányságok is – az ÁVH Határőrségéhez kerültek, és jelentős változás a folyamrendészeti feladatrendszerben nem látszik, mégis elsősorban a „befogadó” szervezet prioritásait követték.³¹ 1949-ben a *Magyar Horgászatban* megjelent cikk az orvhalá-

²⁷ A Kossuth-híd első életuntja. Szabad Szó, 1946. 03. 19., 3.

²⁸ Levizsgáztak az életmentő-tanfolyam résztvevői. Friss Újság, 1947. 09. 18., 1.

²⁹ 288.009/1948. IV. 1. B. M. számú rendelet a Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztálya középfokú hatósági szervezetének megállapítása és elnevezésének megváltoztatása tárgyában. Magyar Közlöny – Rendeletek Tára, 1948. 09. 08., 2085.; A „Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága” néven egyesítették a rendőrség Államvédelmi Osztályát, a KEOKH-ot, az útlevélalosztályt és a rendőrség határ-, folyam- és légirendészeti szerveit. 228.009/1948. B. M. számú rendelet. Gazdasági Élet, 1948. 09. 12., 6.

³⁰ Forró: i. m. 65.

³¹ 4.353/1949. (268) M. T. számú rendelet Államvédelmi Hatóság szervezése tárgyában. Magyar Közlöny – Minisztertanácsi és miniszteri rendeletek tára, 1949. 12. 28., 2167–2168.; Kovács Jenő: Együtt a határterületi lakossággal – 1945–1946. Hadtörténelmi Közlemények, 1981. 03., 415.

szokkal szembeni fellépés nehézségét a révkapitányságok megszüntetésével magyarázta.³² Bár valójában nem szűntek meg, az említett cikk azt jelzi, hogy a révkapitányságok léte és munkája érzelhetetlenné vált az átlag lakosság számára.

1950-ben a Belügyminisztérium rendeleti úton három helyen vízi rendőrőrsöket állított fel, hogy a vízből mentés és a viharjelzés feladatait ellássák, a feltehetően félig-meddig „kiesett” révkapitányságok mellett/helyett: „a vízi mentőszolgálatot, amely a vízből való mentésen és a segélynyújtáson kívül a viharjelző szolgálatot és a baleseteket megelőző egyéb szolgálatot is magában foglalja, Budapesten és a Balaton mentén a rendőrség vízi őrsői látják el.” Budapesten a Római parton, a Balatonon pedig Fonyódon és Balatonfüreden létesült egy-egy víziőrs, amelyek a rendeletben meghatározott feladatokon kívül csak a halasztást nem tűrő rendőri intézkedéseket foganatosíthatták, és a további eljárást folyamrendészeti kihágás esetében a területileg illetékes révkapitányságnak, egyéb kihágás esetében pedig a területileg illetékes rendőrkapitányságnak adták át.³³ A rendelethez egy szolgálati utasítás is tartozott, ami a víziőrsök tevékenységét részletesen szabályozta.³⁴ A minisztérium további vízi őrsök felállítását is tervezte, de ebben a formában ez már nem történt meg. Egyébként e rendelet szövegezéséből is kitűnik, hogy a *Magyar Horgász* állításával ellentétben voltak és működtek a révkapitányságok, mert ezek a vízi rendőrőrsök kifejezetten nem láttak el és nem is láthattak el folyamrendészeti feladatokat. Ilyen esetekben Budapesten azonnal a révkapitánysághoz, a Balatonon pedig a parti rendőrkapitánysághoz kellett fordulniuk.

A RENDŐRSÉG RÉVKAPITÁNYSÁGAI (1951–1954)

Az ÁVH Határőrség révkapitányságai, illetve a légirendészeti kapitányság mint a folyam- és a légirendészet szervei 1951. február 2-től ismét a rendőrséghez kerültek, 1952-ben pedig újra szabályozták a vízből mentést, illetve a folyamrendészet is új szabályozást kapott.³⁵ Mindez a korábbi állapothoz képest nagy szervezeti változást eredményezett. Az új szervezeti felállás alapján csak Budapesten, Szolnokon és Siófokon szerveztek révkapitányságot, a Duna, a Tisza és a Balaton vízterületére kiterjedő illetékességgel. A többi, korábban önálló révkapitányság vagy ennek a három új révkapitányságnak lett a (tishti) révőrs (leépítették és átnevezték), vagy megszűnt, illetve új őrsöket is felállítottak. Az 1950-ben alapított három vízi rendőrőrsöt szintén becsatolták ebbe a szervezeti struktúrába. A rendelet értelmében a folyam- és vízirendészettel kapcsolatos tennivalókat a révkapitányságok és az alárendelt révőrsök látták el. A Duna magyarországi szakaszára kiterjedő illetékességgel létrehozott budapesti révkapitányság alárendeltségében 8 révőrs működött. Az új elnevezés a rendőrség Dunai Révkapitánysága, Budapest stb. lett. A Dunai Révkapitányság illetékességi területe a Dunának országhatártól országhatárig terjedő szakaszára, valamint a Duna összes hajózható

³² Tárcaközi értekezlet az orvhalászat megszüntetésére. *Magyar Horgász*, 1949. 05. 13.

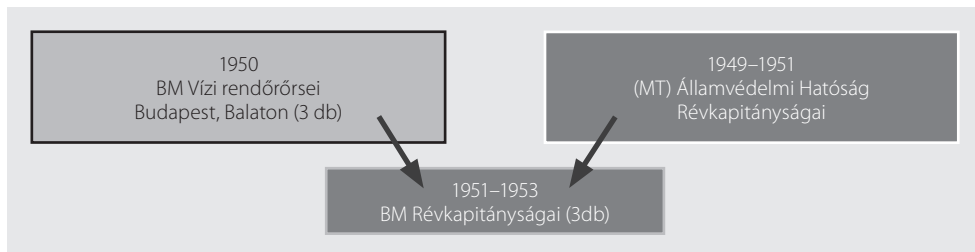
³³ 3280/1950. B. M. számú rendelet. Budapesten és a Balaton mentén a vízből mentési és viharjelző szolgálat megszervezése, valamint vízi rendőrőrsök felállítása. *Rendőrségi Közlöny*, 1950. 10. 15., 472.

³⁴ 2. sz. melléklet a 3280/1950. B. M. számú rendelethez. Szolgálati utasítás a rendőrség vízi-őrsői részére (VUT). *Rendőrségi Közlöny*, 1950. 10. 15., 474.

³⁵ Ernyes Mihály: A fővárosi rendőrség és a m. kir. rendőrség, valamint a magyar rendőrség története a kezdetektől napjainkig. I–II. kötet. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet, Budapest, 2017, 89.; 5/1952. (III. 19.) B. M. számú rendelet a vízbőlmentés szervezéséről. *Belügyi Közlöny*, 1952. 03. 23., 166–167.; 7.460–1/1952. B. M. (B. K. 16.) számú rendelet. A folyam- és légirendészeti teendők ellátása. *Belügyi Közlöny*, 1952. 04. 09., 245–247.

mellékfolyóira terjedt ki.³⁶ A Belügyminisztérium végül mégis csak „létrehozta” a többi víziőrsöt, ráadásul a folyamrendészeti hatáskört is megkapta.

1953-ban az őrsöket a megyei rendőri szervekhez kapcsolták.³⁷

7. ábra 1951–1954: a rendőrség révkapitányságai (3 db)

A vonatkozó rendelet meghatározta a hatáskört és a feladatrendszert is, ami azonban jelentős változásokat a vízrendészeti feladatok alapvető feladatai vonatkozásában nem tartalmazott. Ekkor jelenik meg először a rombusz alakú megkülönböztető jelzés a rendőrségi vízi járművek testén, illetve a kék rombuszsal ellátott lengő a hajó orr-részén.³⁸ Mindenesetre a *Magyar Horgász* most már arról cikkezett, hogy „*elérkeztek az orvhalászok végnapjai*” „*az újból felállított révkapitányságok*” miatt.³⁹ Mint már utaltunk rá, ezek valójában meg sem szűntek, de a rendőrséghez való visszatérésükkel a révkapitányságok kiléptek a „láthatatlanságból”, és a lakosság számára újból érzékelhetővé vált létük és munkájuk.

A KPM HAJÓZÁSI FŐOSZTÁLYA FOLYAMRENDEZETI ÉS TENGERÉSZETI HIVATAL RÉVKAPITÁNYSÁGAI (1954–1958)

1953-ban a „szocialista törvényesség” helyreállítása érdekében a rendvédelemhez tartozó valamennyi szervezetet – különösen az ÁVH-t – a Belügyminisztérium alárendeltségébe helyezték. A rendvédelmi szervezetek működésében azonban alig következett be hangsúlyos változás.⁴⁰ A folyamrendészeti feladatokat azonban 1954-ben a rendőrség helyett a Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium (KPM) felügyelete alá helyezték át, amely szervezeti állapot 1958-ig fennállt. Ezért a rendészetet érintő további változások a folyamrendészeti szakterületet közvetlenül nem érintették.⁴¹ A folyamrendészeti tevékenység tehát 1954. január 1-jén a rendőrségtől átkerült a Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium Hajózási Főosztálya Folyamrendészeti és Tengerészeti Hivatalához (KPM HFO FTH).⁴² Az elképzelés feltehetően az 1919-es első állami révkapitányság helyzetéhez térhetett vissza. Akkor a m. kir. Vasúti és Hajózási Főfelügyelőség alárendeltségében, annak végrehajtó szerveként alapították és működött a Budapesti Állami Révkapitányság 1921-ig, amíg a Belügyminisztérium alá nem rendelték. Vélhetően ezt a mintát követték, amikor a révkapitányságokat áttették a közle-

³⁶ 7.460—1/1952. B. M. (B. K. 16.) számú rendelet, i. m.

³⁷ Ernyes: i. m. 90.

³⁸ 7.460—1/1952. B. M. (B. K. 16.) számú rendelet, i. m.

³⁹ Berényi János: *Orvhalászok végnapjai*. *Magyar Horgász*, 1951. 04–05., 1.

⁴⁰ Forró: i. m. 65–66.

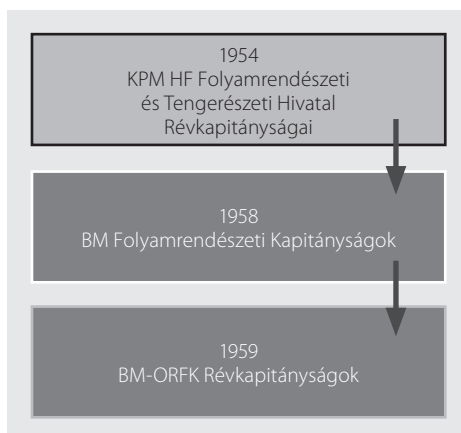
⁴¹ Ernyes: i. m. 206.

⁴² Ernyes: i. m. 90.

kedést felügyelő Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium alárendeltségébe. Így 1954-ben a hajózást felügyelő állami szervezetnek lett a végrehajtó szerve a korábbi folyamrendőrség, vagyis a három révkapitányság.⁴³ Az elképzelést az idő azonban nem igazolta. A polgárvá átváltoztatott szervezet és volt rendőrökből álló, tisztviselővé lett személyi állománya nem váltották be az átalakításhoz fűzött reményeket. Rendészeti (rendőri) hatáskör nélkül a szervezet nem működött megfelelően, és a lakosság előtti tekintélye is csorbát szenvedett.⁴⁴

A RENDŐRSÉG RÉVKAPITÁNYSÁGAI (FOLYAMRENDÉSZETI KAPITÁNYSÁGOK) (1958–1966)

1958-ban a Minisztertanács – vélhetően az 1956-os események és a KPM révkapitányságainak teljesítménye, illetve az ebből fakadó lakossági elégedetlenség miatt is – a folyamrendészeti feladatokat visszahelyezte a Belügyminisztérium hatáskörébe. A kormányhatározat melléklete tételesen felsorolja, hogy a Belügyminisztérium folyamrendészeti hatáskörében milyen feladatokat végez, és mely ügykörök maradtak a Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium hatáskörében.⁴⁵ Ez már mutatja, hogy megkezdődött a hatósági és rendészeti feladatok szétválasztása, melyek korábban részben egymásba olvadtak. 1958 tavaszán a három révkapitányság – egyes források szerint Folyamrendészeti Kapitányság néven – visszakerült a Belügyminisztérium alárendeltségébe.⁴⁶ A 28/1959. (V. 9.) kormányrendelet pedig döntött a víziközlekedési szabálysértésekről, mellékleteként pedig megjelent a „Hajózási szabályzat”.⁴⁷ 1959 júniusában azonban újraszabályozták a folyamrendészetet, ekkor az elnevezés már biztosan a „rendőrség révkapitánysága” lett. Az új szabályozásból megállapítható, hogy a három révkapitányság közvetlen a Belügyminisztérium alárendeltségében lévő ORFK irányítása alatt állt. Egyéb vonatkozásban az 1952-es szabályozáshoz képest nem történt számottevő változás, az alapvető vízrendészeti feladatok továbbra is megmaradtak. Csökkent az őrsök száma, eltűnt a tiszti révőrs fogalma és kikerült az illetékességi terület meghatározásából a „Duna hajózható mellékfolyói” egyébként is pontatlan elnevezése (valószínűleg a hajózható mellékágakra gondolhattak).⁴⁸ A vízrendészet korábban többször is közvetlen belügyminisztériumi irányítás alatt

8. ábra 1958/59–1966: a rendőrség révkapitányságai (Folyamrendészeti kapitányságok)

⁴³ Szabályozták a vízisport-események rendezését. Népsport, 1955. 07. 12., 3.

⁴⁴ Háromszögletű fehér zászló alatt. Csongrád Megyei Hírlap, 1957. 08. 08., 5.

⁴⁵ A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 1.004/1958. (II. 4.) számú határozata a folyamrendészeti feladatoknak a Belügyminisztérium hatáskörébe utalásáról. Magyar Közlöny, 1958. 02. 04., 75.

⁴⁶ Hajóadatlap – Rezet (Vörös Őr). https://www.hajoregiszter.hu/hajoadatlap/rezet_exvoros_or/1776?nyelv=en; Hajóadatlap – Barcs (Zalka Máté). https://www.hajoregiszter.hu/hajoadatlap/barcs_exzalka_mate/barcs/5226/1625 (Letöltések időpontja: 2023. 05. 24.)

⁴⁷ Ernyes: i. m. 218.

⁴⁸ 2/1959. (VI. 2.) B. M. számú rendelet a folyamrendészeti feladatok ellátásáról. Magyar Közlöny, 1959. 06. 02., 523–525.

állt, de az 1956. december 30-án kihirdetett 1956. évi 35. számú törvényerejű rendelettel – amely kiegészítette a rendőrségről szóló 1955. évi 22. számú törvényerejű rendeletet – létrehozták a Belügyminisztérium Országos Rendőr-főkapitányságát, amely a rendőrségi szervek irányítását, felügyeletét és ellenőrzését látta el. Az Országos Rendőr-főkapitányság élén az országos rendőrfőkapitány – egyben miniszterhelyettes – állt. Szervezetébe tartozott: politikai nyomozó főosztály, titkárság, elnöki osztály, KEOKH és útlevelesztály, bünyügyi főosztály, közbiztonsági főosztály, vasúti főosztály. 1962-ben átalakult a főcsoportfőnöki modell (*Belügyminisztérium Központi Irattár 10-1513/1962. körlevél*) és az Országos Rendőr-főkapitányság a II. Főcsoportfőnökség lett.⁴⁹

A RENDŐRSÉG VÍZIRENDÉSZETI RENDŐRKAPITÁNYSÁGAI (1966-TÓL NAPJAINKIG)

1966-ban alakult ki az a szervezeti forma, amelyik a mai napig a szervezeti felépítés alapját képezi. Ekkor a révkapitányság elnevezést felváltotta a korszerűbben hangzó vízirendészeti rendőrkapitányság elnevezés, ami egyben a meglévő feladatkört és a társadalmi elvárást is jobban mutatja. A vízirendészet kifejezés túlmutat egy „hajózási rendőrség” feladatkörén, annál tágabban értelmezhető. Addigra kialakultak és nagyrészt rögzültek azok a hatáskörök, amik kifejezetten a hajózási hatósághoz, illetve azok, amelyek a végrehajtó rendészeti, rendőri szervekhez tartoznak.

Az 1966. március 13-án kiadott belügyminiszteri rendelet a korábbi általánosnak nevezhető „folyamrendészet” kifejezéssel szemben már egyértelműen a rendőrség szervezetén belüli „vízirendészeti szervek” működéséről beszél.⁵⁰ A névváltás mellett a vízirendészeti szervek közvetlen irányítását, felügyeletét és ellenőrzését a Belügyminisztériumból a kijelölt megyei rendőr-főkapitányságokhoz tették át. A Dunán ez a Budapesti Rendőr-főkapitányságot jelentette, míg az ún. főfelügyelet az egész ország területén a Belügyminisztériumnál maradt. Némileg változott a szervezeti felépítés is, ugyanis a rendelet szerint „a vízirendészeti szervek vízirendészeti rendőrkapitányságokra, vízirendészeti rendőrőrsökre (kirendeltségekre) és vízirendészeti körzeti megbízottakra (csoportokra) tagozódva látják el szolgálatukat”. A vízirendészeti rendőrkapitányságok továbbra is Budapesten, Szolnokon és Siófokon működtek, míg a rendőrőrsök helye kisebb mértékben változott. A budapesti vízirendészeti rendőrkapitányság illetékessége a Dunának az országhatártól országhatárig terjedő szakaszára terjedt ki (itt egy pontosítást észlelhetünk a korábbiakhoz képest). A kijelölt megyei főkapitányságok alárendeltségébe kerülés miatt a másodfokot a megyei főkapitányságokhoz delegálták. Változatlanul fennmaradt viszont az a meghatározás, hogy a vízirendészeti rendőrkapitányságok illetékességi területén kívül eső vizeken a területileg illetékes rendőrkapitányságok látják el a vízirendészeti feladatokat.⁵¹

Mint látható a szabályozásban, a névváltozáson túl inkább csak kisebb változások tapasztalhatók, de ezek már egyértelműen azt jelzik, hogy megkezdődött az addigra már túlságosan megmerevedett révkapitánysági rendszer korszerűsítése. A folyamrendészet kifejezést lecserélték a vízirendészet kifejezésre, megváltoztatták a szervezeti hierarchi-

⁴⁹ Ernyes: i. m. 212–213., 219.

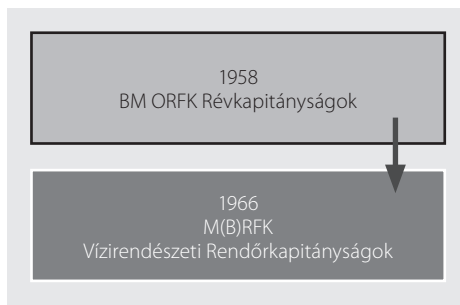
⁵⁰ 2/1966. (III. 13.) BM rendelet a vízirendészeti feladatok ellátásáról. Magyar Közlöny, 1966. 03. 13., 180–181. „1. § (1) A vízirendészeti feladatok [1004/1958. (II. 4.) Korm. számú határozat] ellátására — a főfolyókon (Duna, Tisza) és a Balatonon — a rendőrség szervezetén belül vízirendészeti szervek működnek.”

⁵¹ Uo.

át a megyei főkapitányságok bevonásával és modernizálták az „őrsrendszert”. Az őrsök nagyjából a ma is megtalálható helyükön voltak, léteztek a kirendeltségek (ma már nem) és új elemként megjelentek a körzeti megbíztotti csoportok. A feladatrendszer szabályozása – bár az alapvető vízirendészeti feladatok nagy állandóságot mutatnak – 1966 után természetesen többször is változott az adott korszak igényeinek megfelelően,⁵² de a szervezeti felépítés napjainkig az 1966-os alapokra épül.

Harminc évvel később a vízirendészetről szóló 13/1996. számú belügyminiszteri rende-

letnek már nem része a kapitányságok belső szervezeti felosztása (őrsök, KMB-csoportok elhelyezkedése), minden bizonnyal azért, hogy ezeket a rendőrség belső strukturális változásaihoz könnyebben hozzá lehessen igazítani, így jogszabályi kötöttség az ilyen jellegű változtatást ne akadályozza.⁵³ 2007-ben a rendőrség szerveinek – így a vízirendészeti kapitányságoknak is – a területi illetékességét egységesen egy új jogszabály határozta meg. A jelenlegi szabályozás szerint a Dunai Vízirendészeti Rendőrkapitányság illetékességi területe a „Dunának országhatártól országhatárig terjedő szakasza (1850,2–1433 fkm), és a Duna mellékágai”.⁵⁴ Végül 2013-ban a rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről is egységesen egy külön jogszabály rendelkezett, amely a vízirendészeti rendőrkapitányságok bűnügyi hatáskörét is szabályozta.⁵⁵

9. ábra 1966: a rendőrség vízirendészeti rendőrkapitányságai

125 ÉV SZERVEZETI VÁLTOZÁSAI – ÖSSZEFOGLALÓ

1897-ben a Budapesti Főkapitányságon belül létrehozták a Dunai kerületi Kapitányságot, amit az általános rendőri teendőkön túlmenően, részben a m. kir. Vasúti és Hajózási Főfelügyelőség folyamrendészeti végrehajtó szervének is szántak, azonban amíg igazából vízre nem szállt (1926), addig ennek az elvárásnak csak kismértékben tudott eleget tenni.

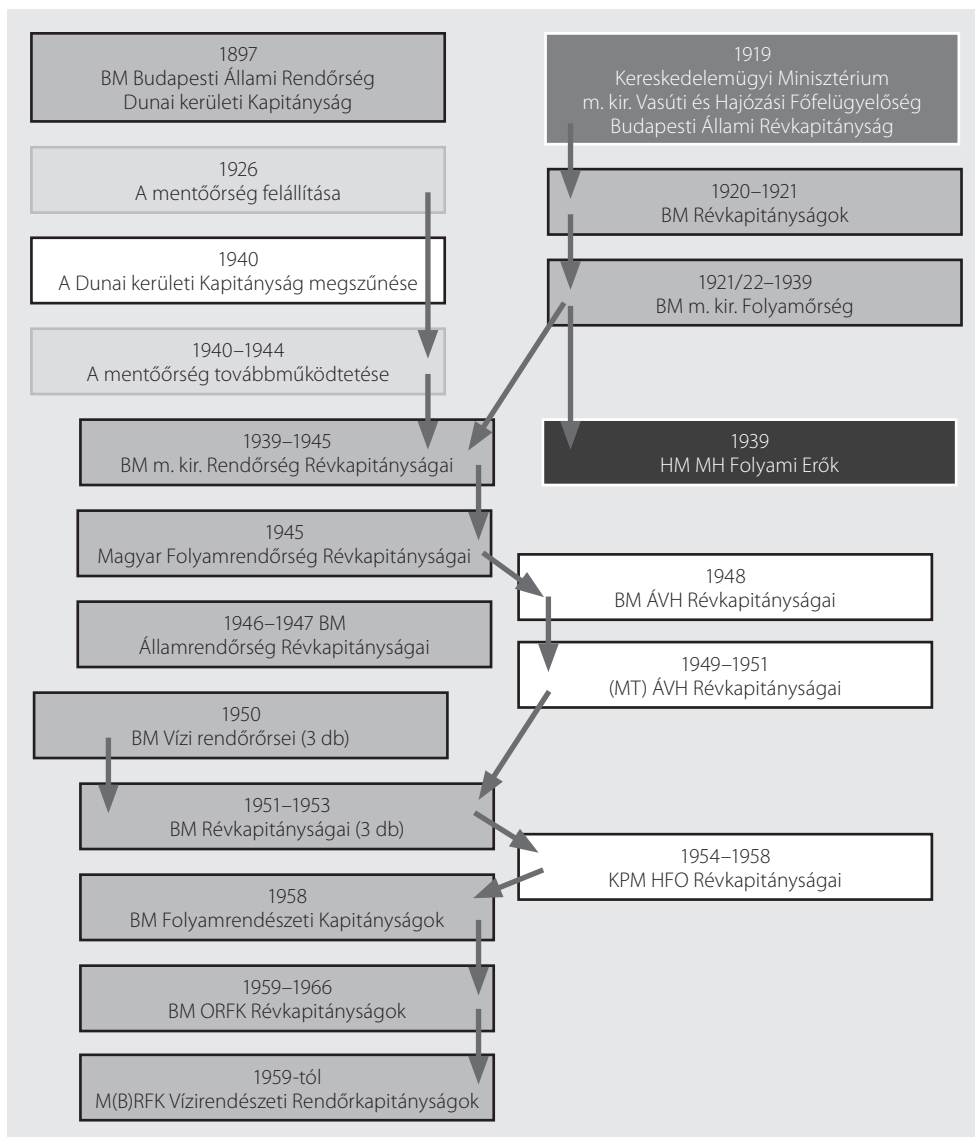
Gátolta ebben helyi szerv mivolta, az állomány képzetlensége, a megfelelő eszközök hiánya és a szűken értelmezett rendőri szempontok dominanciája. Ennek ellenére igyekezett felnőni a feladatához, és a dunai mentőőrség alapítása (1926) után a vízből mentés és vízi járőrözés bevezetésével (1931) ez sikerült is. Természetesen lokális jellegét nem tudta átlépni, de a lehetőségeihez képest magas színvonalon látta el a feladatát, sőt üzemeltetni tudott egy olyan belső szervezetet, mint a dunai mentőőrség, amelyet később a lényegesen jobb helyzetből induló utódszervezet is hatékonyan volt képes tovább működtetni.

⁵² 1050/1977. (XII. 21.) számú MT határozat a vízirendészeti feladatok ellátásáról. Magyar Közlöny, 1977. 12. 21. 1320.; 7/1978. (XII. 22.) BM rendelet a vízirendészeti és a víziközelkedéssel kapcsolatos rendőri feladatok ellátásáról. Magyar Közlöny, 1978. 12. 22., 963–965.

⁵³ 13/1996. (VI. 28.) BM rendelet a víziközelkedés rendőrhatalósági igazgatásáról. Magyar Közlöny, 1996. 06. 28., 2617–2618.

⁵⁴ 67/2007. (XII. 28.) IRM rendelet a Rendőrség szervei illetékességi területének megállapításáról. Magyar Közlöny, 2007. 12. 28., 15 461–15 496.

⁵⁵ 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet a Rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről. Magyar Közlöny, 2013. 06. 24., 55 564–55 581.

10. ábra 1897–1966: a dunai vízi (folyam)rendészet

Az 1921-ben megalapított m. kir. Folyamőrség és annak révkapitányságai országos hatáskörű szervként, már „igazi” folyamrendészeti szervek voltak, amelyek professzionális szinten látták el feladataikat. Igaz a dunai ker. kapitánysághoz képest sokkal jobb „indulási tőkével” kezdhették meg 18 évig tartó pályafutásukat, mind a szabályozás, mind a személyi állomány felkészültsége, mind a felszerelések, járműpark szempontjából. Munkájukat magas színvonalon, osztársadalmi megelégedésre végezték.

1939-ben ezt az örökséget vette át a rendőrség, és az addigi tapasztalatokat felhasználva folytatta a rendőrségbe integrált folyamrendészeti feladatok magas szintű és megbecsült végrehajtását.

1945 után a társadalmi változásokkal együtt az elnevezés, a szervezeti felépítés, a felettes szervek többször is változtak, hatáskörök cseréltek gazdát, mire hosszú évek alatt kialakult a jelenlegi szervezeti és feladatrendszer. Az évek során letisztultak a hajózási hatósági és a rendészeti hatáskörök.

1966-tól már a vízirendészet kifejezés jelzi, hogy a feladatrendszer, ami a kezdetektől fogva is ebbe az irányba mutatott, mára már kiforrottan jelenik meg, és túlmutat a szűken értelmezett „hajózási rendőrségen”.

A feladatrendszer és a szervezeti felépítés kisebb-nagyobb mértékben folyamatosan alakult. A szervezeti rendszer elsősorban inkább a politika és kevésbé a szakma igényei miatt változott, viszont a feladatrendszerrel kapcsolatban elmondható, hogy változásaival mindig követte az adott korszak igényeit, és nem feltétlen a szervezeti változásokkal együtt. Viszont az alapvető folyamrendészeti/vízirendészeti feladatok a kezdetektől végig változatlanul megmaradtak, a 125 év alatt nem változtak. Az 1897-ben a dunai kapitányság részére egykor meghatározott speciális feladatok a mai napig a feladatrendszer gerincét képezik. Lényegében a vízen lévő, közlekedők biztonságára vigyázni, a bajban lévőknél segíteni, a bajt előlédzőkkel szemben eljárni...

VÍZIRENDÉSZETI JÖVŐKÉP

A vizsgált történeti áttekintés után úgy tűnik, hogy a vízirendészeti szervezetek felépítésében tapasztalt gyakori változások jelentős részét szakmailag nem lehet alátámasztani, ezeket elsősorban az adott kor politikai érdekei vezérelték, de olykor a magas fenntartási költségek is okot adhattak erre. A vízirendészeti identitástudat megfelelő ápolásához véleményünk szerint hozzátartozik a múlt megismerése is. A jövő kialakítása során fontos emlékezni a kezdetekre, és a szervezet hosszú működése során szerzett tapasztalatokat lehetséges és szükséges beépíteni a jövő dunai vízirendészetébe.

A megismert adatok alapján az 1966-ban meghatározott szervezeti struktúra az elmúlt több mint 50 év alatt lassan megdermedt, és ez nem segíti a szervezet jelenlegi és jövőbeli működését. A megváltozott társadalmi viszonyok, a jogszabályi háttér, a korszerűsödő műszaki háttér és feltételek, a hajózási-víziközlekedési szokások és szabályok, a feladatprioritások változásai, a személyi állomány megváltozott összetétele és száma, a velük szemben támasztott szakmai követelmények változása (pl. nyelvismeret) egyre indokoltabbá teszi a szervezet korhoz igazítását. A feladatrendszer éppen időszerű kisebb változtatásaihoz igazodva kell a vízirendészeti szervezetnek fejlődnie, a rendszer „finomhagolásával” alkalmazkodnia a kor igényeihez. Például a megváltozott igényekhez lehetne igazítani az 1966 óta csaknem változatlan „őrsrendszert”, és esetleg más, kisebb humánereőt igénylő, ugyanakkor a feladatellátást maradéktalanul lehetővé tevő szervezeti formákkal kellene részben felváltani, korszerűsíteni.

Hiszen a Duna ma is Európa második legnagyobb folyója, és a Rajna–Majna-csatornával történő összekötése óta már a komplex európai víziútrendszer része, így megjelentek olyan hajók és olyan személyzetek, amelyek korábban elképzelhetetlenek lettek volna. Mindez más közlekedési kultúrát, szokásokat hozott magával, és lassan, de biztosan átalakítja a hajózás arculatát a térségben. Ugyanez elmondható a sport- és kedvtelési célú hajózásra éppúgy, mint a fürdőzőkre, horgászokra, vízhez köthető más szabadidős elfoglaltságokra. A társadalmi igény olyan irányba halad, hogy minél könnyebben és nagyobb számban lehessen részt venni a vízi közlekedésben, akár képzés nélkül is, ezért szükséges erre a kihívásra felkészülni a vízirendészetnek.

Mert bárhogy is alakulnak a dolgok, a rendészeti jelenlétre a Dunán a jövőben is szükség lesz, és ennek letéteményese a vízirendészeti feladatok ellátására hivatott szervezet, amely jelenleg a BRFK Dunai Vízirendészeti Rendőrkapitánysága.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Jogszabályok

- 13/1996. (VI. 28.) BM rendelet a víziközlekedés rendőrhatalósági igazgatásáról. Magyar Közlöny, 1996. 06. 28., 2617–2618.
- 1050/1977. (XII. 21.) számú MT határozat a vízirendészeti feladatok ellátásáról. Magyar Közlöny, 1977. 12. 21. 1320.
- 144.272/1945. IV–12. B. M. számú rendelet a „Magyar Folyamrendőrség” felállítása tárgyában. Rendőrségi Közlöny, 1945. 12. 15., 266–267.
- 1939. évi II. törvénycikk a honvédelemről.
- 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet a Rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről. Magyar Közlöny, 2013. 06. 24., 55 564–55 581.
- 215.908/1946. IV. 12. B. M. számú rendelet a magyar határrendőrség és a magyar folyamrendőrség elnevezésének megváltoztatása, valamint e hatóságok hatáskörébe tartozó ügyekben a másodfokú hatósági jogkör gyakorlása tárgyában. Rendőrségi Közlöny, 1946. 04. 01., 301.
- 228.009/1948. B. M. számú rendelet. Gazdasági Élet, 1948. 09. 12., 6.
- 288.009/1948. IV. 1. B. M. számú rendelet a Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztálya középfokú hatósági szervezetének megállapítása és elnevezésének megváltoztatása tárgyában. Magyar Közlöny – Rendeleték Tára, 1948. 09. 08., 2085.
- 2/1959. (VI. 2.) B. M. számú rendelet a folyamrendészeti feladatok ellátásáról. Magyar Közlöny, 1959. 06. 02., 523–525.
- 2/1966. (III. 13.) BM rendelet a vízirendészeti feladatok ellátásáról.
- 3280/1950. B. M. számú rendelet. Budapesten és a Balaton mentén a vízből mentési és viharjelző szolgálat megszervezése, valamint vízi rendőrőrsök felállítása. Rendőrségi Közlöny, 1950. 10. 15., 472.
- 407/1940. B. M. számú rendelet a folyamrendészeti tennivalók ellátásáról szóló 71.900/1939. B. M. számú rendelet módosításáról és kiegészítéséről. Magyarországi Rendeleték Tára, Magyar Kir. Belügyminisztérium, 1940, 1147–1148.
- 4.353/1949. (268) M. T. számú rendelet Államvédelmi Hatóság szervezése tárgyában. Magyar Közlöny – Minisztertanácsi és miniszteri rendeletek tára, 1949. 12. 28., 2167–2168.
- 5/1952. (III. 19.) B. M. számú rendelet a vízbőlmentés szervezéséről. Belügyi Közlöny, 1952. 03. 23., 166–167.,
- 67/2007. (XII. 28.) IRM rendelet a Rendőrség szervei illetékességi területének megállapításáról. Magyar Közlöny, 2007. 12. 28., 15 461–15 496.
- 7/1978. (XII. 22.) BM rendelet a vízirendészeti és a víziközlekedéssel kapcsolatos rendőri feladatok ellátásáról. Magyar Közlöny, 1978. 12. 22., 963–965.
- 71.900/1939. B. M. számú rendelet. Folyamrendészeti tennivalók ellátása. Budapesti Közlöny, 1939. 06. 22., 1.
- 7.460–1/1952. B. M. (B. K. 16.) számú rendelet. A folyam- és légirendészeti teendők ellátása. Belügyi Közlöny, 1952. 04. 09., 245–247.

- 74.500/1939. B. M. számú rendelet a folyamrendészeti tennivalók ellátása tárgyában kiadott 71.900/1939. B. M. számú rendelet végrehajtásáról. Budapesti Közlöny, 1939. 08. 10., 1–2.
- 93.880/1942. B. M. számú rendelet a révkapitányságok működési körén kívül eső víziterületen a vízirendészeti tennivalók ellátásáról. Magyarország Rendeletek Tára, Magyar Kir. Belügyminisztérium, 1942, 1037–1039.
- 2. sz. melléklet a 3280/1950. B. M. számú rendelethez. Szolgálati utasítás a rendőrség vízi-őrsei részére (VUT). Rendőrségi Közlöny, 1950. 10. 15., 474.
- A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 1.004/1958. (II. 4.) számú határozata a folyamrendészeti feladatoknak a Belügyminisztérium hatáskörébe utalásáról. Magyar Közlöny, 1958. 02. 04., 75.

Egyéb források

- A budapesti helyihajóáratok megszüntetése. Az Est, 1939. 09. 07.
- A budapesti révkapitányság vezetője Mészáros István rendőrkapitány. Pesti Hírlap, 1939. 07. 04.
- A dunai rendészetet ezentúl a rendőrség látja el. Friss Ujság, 1939. 07. 02.
- A fiatalokúak kihágási ügyeiben elsejéttől a IV. kerületi kapitányság ítélkezik. Esti Ujság, 1940. 02. 28.
- A Kossuth-híd első életuntja. Szabad Szó, 1946. 03. 19.
- A magyar államrendőrség új szerve – a folyamrendőrség. Pesti Hírlap, 1939. 06. 01.
- A rendőrség átvette a folyamrendészetet a folyamőrségtől. Pesti Hírlap, 1939. 07. 02.
- Artner Ramóna – Parádi József – Zeidler Sándor: *A Magyar Királyi Csenedőrség légi, vízi, vasúti és közúti szakaszolgálati ágai*. Rendvédelem-történeti Füzetek, XXIII. évf. 2013/27–28–29–30., 23–40. DOI: 10.31627/RTF.XXV.2015.47-48-49-50N.81-94P
- *Átalakult a folyamőrség*. Mohácsi Hírlap, 1939. 06. 25.
- Az újjáéledt folyamrendőrség. Magyar Rendőr, 1947. 01. 01.
- Berényi János: *Orvhalászek végnapjai*. Magyar Horgász, 1951. 04.–05.
- Csenedőr lekszikon. Csenedőrségi Lapok, 1939. 08. 01.
- Egyéb közlemények. Államrendőrség budapesti révkapitánysága (ad. 188/eln. 1946. szám).
- Rendőrségi Közlöny, 1946. március 15., 291.
- Emberek százai veszttek hullámsírba a Margit híd robbanásakor. Múlt-Kor, 2021. 11. 04. <https://m.mult-kor.hu/emberek-szazai-vesztek-hullamsirba-a-margit-hid-robbanasakor-20211104>
- Ernyes Mihály: *A fővárosi rendőrség és a m. kir. rendőrség, valamint a magyar rendőrség története a kezdetektől napjainkig*. I–II. kötet. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet, Budapest, 2017.
- Forró János: *A magyar rendvédelem 1867–1968*. Rendvédelem-történeti Füzetek, XX. évf. 2011/23., 60–77.
- F. Rác Kálmán: *Hogyan indult meg az intézményes embervadászat*. Szabadság, 1945. 03. 31.
- Gáspár Balázs: *„Veszendő lelkek halásza” – A dunai mentőállomások rövid története (1926–1944)*. Napi Történelmi Forrás, 2018. 03. 28. https://ntf.hu/index.php/2018/03/28/veszendo_lelkek_halaszai_a_dunai_mentoallomasok_rovid_tortenete_1926_1944/
- Hajóadatlap – Barcs (Zalka Máté). https://www.hajoregiszter.hu/hajoadatlap/barcs_exzalka_mate/barcs/5226/1625
- Hajóadatlap – Rezet (Vörös Ör). https://www.hajoregiszter.hu/hajoadatlap/rezet_exvoros_or/1776?nyelv=en
- *Háromszögletű fehér zászló alatt*. Csongrád Megyei Hírlap, 1957. 08. 08.

- Kinevezték a budapesti és vidéki révkapitányságok vezetőit. Friss Ujság, 1939. 07. 04.
- Kovács Jenő: *Együtt a határterületi lakossággal – 1945–1946.* Hadtörténelmi Közlemények, 1981. 03., 403–327.
- Levizsgáztak az életmentő-tanfolyam résztvevői. Friss Ujság, 1947. 09. 18.
- Megszűnt a dunai kerületi kapitányság. Magyar Nemzet, 1940. 03. 02.
- Nagyrévi György: *Amit még soha senki nem ismételt meg.* Nemzeti Ujság, 1942. 09. 06.
- Németh József: *A Bonctani Intézet titkos irattárának náci-nyilas rémségei.* Kossuth Népe, 1945. 05. 23.
- Németh József: *„Holttestét a Bonctani Intézetbe szállították...” Akiket megölték és akik eldobták az életet 1944. március 19-e után.* Képes Figyelő, 1947. 05. 31.
- Parádi József: *A polgári magyar állam rendőrségei 1867–1945.* Rendvédelem-történeti Füzetek, XX. évf. 2011/23.
- Szabályozták a vízisport-események rendezését. Népsport, 1955. 07. 12.
- Szentkoronával diszitett jelvényt kaptak a folyamrendőrök. Nemzeti Ujság, 1939. 08. 27.
- Tárcaközi értekezlet az orvhalászat megszüntetésére. Magyar Horgász, 1949. 05. 13.
- Tennivalóink a határ-, folyam-, légirendészet terén. Magyar Rendőr, 1947. 09. 01.
- Új egyenruhát kap a folyamrendőrség. Nemzeti Ujság, 1939. 07. 04.